

**ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО-ГЕОЛОГА АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ
ПЕТРА ФЕОДОСІЙОВИЧА ГОЖИКА**

Стаття присвячена пам'яті відомого українського вченого, доктора геологічних наук, академіка НАН України Петра Феодосійовича Гожика, вкладу вченого у розвиток геологічної науки в Україні, у вивчення палеонтології та геології морів та океанів, ролі його особистості у створенні Українського Антарктичного центру та становленні України, як "антарктичної держави". В короткому огляді наукової діяльності та наукової спадщини академіка П.Ф. Гожика узагальнені опубліковані матеріали та власні спогади про Петра Феодосійовича.

ПЕТРО ФЕОДОСІЙОВИЧ ГОЖИК

(21.10.1937 – 29.12.2020)

29 грудня 2020 року українська геологічна наука зазнала великої втрати – пішов з життя видатний вчений в галузі стратиграфії, палеонтології, четвертинної та морської геології, ініціатор створення Центру антарктичних досліджень Національної академії наук України академік НАН України, директор Інституту геологічних наук НАН України Петро Феодосійович Гожик.

Петро Феодосійович народився у с. Гоща Рівненської обл., закінчив з відзнакою Чернівецький університет і у 1960 р. вступив до аспірантури в Інститут геологічних наук АН УРСР.

Відомий український вчений академік НАН України П.Ф. Гожик пройшов весь науковий та службовий шлях від аспіранта до директора Інституту геологічних наук НАН України. У

1966 р. він захистив кандидатську дисертацію, 1992 р. став доктором геолого-мінералогічних наук, у 2006 р. був обраний академіком НАН України і став професором.

За свою наукову та адміністративну діяльність П.Ф. Гожик удостоєний численних наукових відзнак та державних нагород, серед яких: заслужений діяч науки і техніки України (1997 р.), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1989 р., 2000 р.), лауреат премії імені П.А. Тутковського (2008 р.), кавалер Міжнародного ордена Святого Станіслава III ступеня. У 2021 р. посмертно нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня.

Петро Феодосійович очолював та підтримував фундаментальні наукові установи, був головою Національного стратиграфічного комітету України, президентом Палеонтологічного товариства НАН України, першим директором і керівником Національного антарктичного наукового центру України (1993–1999 рр.), членом Міжнародної комісії з вивчення четвертинного періоду (INQUA), членом Комісії НАН України з проблем наукової спадщини академіка В.І. Вернадського, головою секції нафти і газу Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки, членом Науково-технічної ради з дослідження Антарктики, головою науково-технічної ради "Антарктика", спецради Д 26.162.01 із захисту докторських дисертацій, головним редактором "Геологічного журналу" та інших наукових видань, поєднував наукову діяльність із викладацькою та громадською.

З аспірантських років Петро Гожик мав багатогранні наукові інтереси, його цікавило широке коло геологічних питань. Завдяки своїй колосальній працездатності, високій ерудиції, широті інтересів та невичерпній енергії П.Ф. Гожик зробив вагомий внесок у розвиток багатьох напрямів геологічної науки: палеонтологію, стратиграфію, геотектоніку, геоморфологію, палеогеографію, четвертинну і морську геологію, охорону навколишнього середовища.

Серед його наукового здобутку понад 400 друкованих праць (монографії, статі, підручники, путівники, довідники, атласи), він був упорядником і редактором двох видань "Стратиграфічного кодексу України" (1997 р., 2012 р.). Визнаний палеонтолог та стратиграф, фахівець світового масштабу по викопним прісноводним молюскам неоген-четвертинних відкладів півдня Східної Європи, він присвятив палеонтологічним дослідженням численні статті та шість монографій.

Наукові доробки Петра Феодосійовича Гожики відомі за межами України і опубліковані у Великій Британії, Болгарії, Польщі, Австрії, США. Він виступав з доповідями на міжнародних конгресах і симпозіумах у Великій Британії, Угорщині, Польщі, Болгарії, Китаї, Італії, Нідерландах, Швейцарії, Сербії, Фінляндії, Австрії, Вірменії, Грузії, Білорусі, Російській Федерації, Узбекистані, Молдові.

У широких наукових колах ім'я академіка П.Ф. Гожики пов'язане не тільки з палеонтологією, стратиграфією та очолюваним ним Інститутом геологічних наук НАН України, але й з отриманням Україною антарктичної станції "Фарадей" (нині – "Академік Вернадський"), із створенням Центру антарктичних досліджень НАН України, організацією та проведенням перших українських антарктичних експедицій, а також із геологічними експедиціями українських науковців у Світовому океані.

З 1962 року Петро Феодосійович почав брати участь у експедиціях в Індійський, Атлантичний, Південний океани, Червоне та Чорне моря. У 1978–1979 рр. він був у XIX рейсі науково-дослідного судна (НДС) "Академик Вернадский" в Індійському океані, у 1979 р. – на НДС "Фаддей Беллинсгаузен" у Чорному морі, у 1981 р. в експедиції на науково-дослідному гідрографічному судні (НДГС) "Гидролог" у Червоному морі, у 1983–1984 рр. у спеціалізованій геолого-геофізичній експедиції АН УРСР в тропічній Атлантиці (28 рейс НДС "Академик Вернадский"), у 1985–1986 рр. у Чорному морі на гідрографічному судні (ГС) "Створ", 1987 р. – на ГС "Фаддей Беллинсгаузен", у 1988 р. – на НДС "Академик Вернадский".

Результати морських та океанічних досліджень висвітлено у низці опублікованих монографій. Зібрані ним колекції колонок донних відкладів нині зберігаються у керносховищі Інституту геологічних наук НАН України і є національним надбанням України, матеріальною пам'яттю його видатного наукового життя.

Геолого-геохімічна експедиція на НДГС "Гидролог" (Червоне море, 1981 р.)

На фото зліва – направо: капітан судна Б.В. Черненко, старший науковий співробітник П.Ф. Гожик, капітан 2 рангу А.М. Парахін, старший науковий співробітник О.Ю. Митропольський

Тісне співробітництво із керівником Гідрографічної служби Чорноморського військово-морського флоту контр-адміралом Л.І. Мітіним дало можливість Петру Феодосієвичу у 1982–1983 рр. здійснити навколосвітнє плавання на океанографічному дослідницькому судні "Фаддей Беллинсгаузен" у складі Антарктичної експедиції Гідрографічної служби Чорноморського Військово-Морського Флоту СРСР. Ця, тепер вже історична експедиція, повторила антарктичний маршрут шлюпів "Восток" та "Мирный" 1820 року. Відтоді інтерес до вивчення геології та геоекології Антарктики не згасав у нього до останніх днів життя.

Розуміючи стратегічне значення та престижність для міжнародного рейтингу проведення Україною наукових досліджень в Антарктиці, П.Ф. Гожик, за підтримки президента НАН України академіка Б.Є. Патона та академіка НАН України С.В. Комісаренка у 1993 р. ініціював створення при Інституті геологічних наук НАН України Центру антарктичних досліджень НАН України (нині – Державна установа "Національний антарктичний науковий центр" Міністерства освіти і науки України) для надання нашій державі можливості брати участь у дослідженні шостого континенту, та став фундатором цих робіт. У 1993 року Велика Британія висловила пропозицію про передачу станції "Фарадей" на острові Галіндез Аргентинського архіпелагу одній з "неантарктичних" країн і у серпні 1994 року було прийняте рішення передати станцію "Фарадей" Україні, яка виборола це право за конкурсом.

У 1995 році Міждержавну угоду та Меморандум про передачу Україні британської антарктичної станції "Фарадей" з українського боку підписав Надзвичайний і Повноважний Посол України у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії академік НАН України С.В. Комісаренко, документи щодо безпосередньої передачі станції під українську юрисдикцію було підписано науковим керівником Центру антарктичних досліджень, тодішнім заступником директора Інституту геологічних наук НАН України П.Ф. Гожиком. З того часу Україна увійшла до кола антарктичних держав, станція "Фарадей" стала українською станцією "Академік Вернадський", а антарктична тематика – пріоритетною для вченого.

У 1997 р. П.Ф. Гожика було призначено першим директором Українського антарктичного центру, у 2010 р. – науковим керівником Національного антарктичного наукового центру Міністерства освіти і науки України.

Під керівництвом П.Ф. Гожика було розроблено першу Державну програму "Дослідження України в Антарктиці в 1995–2000 рр.", організовано та проведено першу і другу українські комплексні антарктичні експедиції на НДС "Ернст Кренкель" (1996–1997 рр.). За ініціативи та за участю академіка П.Ф. Гожика розроблено державну цільову науково-технічну програму "Проведення досліджень України в Антарктиці у 2002–2010 рр." та підготовлено "Пропозиції до програми Антарктичних досліджень на 2021–2023 рр.". Відповідно до цих Програм українські вчені започаткували комплексні океанографічні та біоресурсні дослідження, спрямовані на оцінку промислових видів риб і криля Антарктики, вивчення екології та біорізноманіття в районі станції "Академік Вернадський", медико-фізіологічні, ядерно-фізичні дослідження Землі та атмосфери, впровадження на станції нової техніки та нових технологій. За його участю було розроблено та видано "Атлас глибинної будови Антарктиди за даними гравіметричної томографії".

Академік П.Ф. Гожик вважав Антарктиду ключем до прогнозування подальшого розвитку Землі на коротко- й довгострокову перспективу. Він професійно розумів необхідність моніторингу складних процесів, що відбуваються на цьому континенті, відзначав їх важливу роль у формуванні обличчя планети та вплив на всі елементи в системі суходіл – океан – атмосфера – зледеніння. Петро Феодосійович планував використовувати отримані

наукові розробки для прогнозу кліматичних змін в екосистемі архіпелагу Аргентинських островів, включити отриману інформацію до бази даних та долучити її до "Банку даних з морської геології Світового океану".

До робіт, пов'язаних із Українським Антарктичним центром та станцією "Академік Вернадський" Петро Феодосійович ставився особливо уважно, вболівав за них і вкладав в них свою душу. Основний підсумок антарктичного напрямку в науковій та науково-організаційній діяльності П.Ф. Гожики, яка тривала понад 35 років, можна охарактеризувати його ж словами, сказаними у 2011 р. на брифінгу, присвяченому 15-річчю української антарктичної станції "Академік Вернадський": "Україна відбулася як антарктична держава. З кожним роком Україна нарощує свою присутність в Антарктиді ... адже таких сфер, де Україна була б на рівні передових, високотехнологічних держав, на жаль, не так багато".

Олександра ОЛЬШТИНСЬКА,
доктор геологічних наук,
завідувачка відділом сучасного
морського седиментогенеза
Інституту геологічних наук
НАН України